

pokusů o jejich odhalení a temných pohrůžek. Nyní se mi naopak jevilo jakožto útulek světců, večeradlo ctností, relikviář vědění, archa opatrnosti, věž moudrosti, ohrada mírnosti, bašta síly a kadidelnice vši svatosti.

Po odzpívání šesti žalmů začalo čtení Písma svatého. Někteří mniši byli tak ospalí, že jim padala hlava, a jeden z těch, co v noci bděli, chodil s lampičkou mezi lavicemi a spáče budil. Kdo byl přistižen v dřimotách, vzal si za trest lampičku a pokračoval v obchůzce. Jakmile bylo odříkáno dalších šest žalmů, udělal opat všem požeňání, předčítatel odříkal modlitbu a všichni společně jsme sklonili hlavy před oltářem ve chvílce vroucného usebrání, jehož něhu nemůže pochopit ten, kdo tyto hodiny mystického vznětu a velkého vnitřního míru neprožil. Pak si mniši znova stáhli kapuce do tváří, posadili se a zapěli slavnostní *Te Deum*. I já jsem chválil Hospodina za to, že mne zbavil pochyb a osvobodil od nepokoje, do něhož mě uvrhl první den v opatství. Jsme bytosti křehké, řekl jsem si, a zlý duch i mezi těmito učenými a zbožnými mnichy nechává kolovat drobné závisť a sotva postizitelné nevraživosti, ale to je jen dým, jenž zřídne pod náparem mocného vanu víry, jakmile se všichni shromáždí ve jménu Otce a Ježíš Kristus mezi ně sestoupí.

V době mezi matutinou a laudes je sice ještě hluboká noc, ale mniši se do cel nevracejí. Novice si mistr odvede do kapitulního sálu a studují tam žalmy, někteří mniši zůstanou v chrámu a uklízejí tam posvátné náčiní, většinou se však procházejí křížovou chodbou pohrouženi v tichou meditaci, a tak jsme si počínali i Vilém a já. Sluhové ještě spali a nevstávali a obloha byla temná, když jsme se vraceli zpátky do kněžského kůru na laudes.

Znova započal zpěv žalmů, a zvláště jeden z těch, které jsou předepsány na pondělek, mě uvrhl do mých předchozích obav: „Vina se zmocnila bezbožného, vnikla do jeho srdce — není bohabojnosti v očích jeho — podvodně si vůči Bohu počíná — a jazyk jeho se stává protivným.“ Připadalo mi jako zlá předtucha, že řehole svatého Benedikta předepsala zrovna na ten den tak hroznou pohrůžku. Srdce se mi samým neklidem rozbušilo, neuklidnilo mě ani obvyklé čtení z Apokalypsy, které

následovalo po žalmech boží chvály, neustále se mi vracely na mysl postavy z portálu, které mi předešlého dne tak ujařmily srdce i zrak. Ale když po responsoriu, ambroziánském hymnu a versu se ozval canticus z evangelia, zahlédl jsem v okně nad oltářem slabý jas a ten vzápětí rozehrál skla, dosud pokořená tmou, všelikými barvami. Nebyly to ještě ranní červánky, ty přišly až při primě, při zpěvu *Deus qui est sanctorum splendor mirabilis a lam lucis orto sidere*. Byla to zatím jen první žalostná připomínka zimního jitra, ale stačila, lehké přišerí, jež v chrámové lodi vystřídalo noční tmou, mi stačilo uvolnit sevřené srdce.

Zpívali jsme zrovna první slova evangelia Janova a svědčili, že *Verbum* přišlo osvitit lidský rod, když se mi zdálo, že hvězda denní veškerým svým jasem zaplavuje chrám. Zatím nepřítomné světlo jako by plálo ve slovech Písně, mystické lilie, jež se voňavá rozvírala pod křížovým klenby. „Díky, ó Pane, za tento okamžik nevýslovné radosti,“ modlil jsem se tiše, a srdci jsem řekl: „A ty, pošetilý, čeho se obáváš?“

Od severního portálu, který vedl do dvora, nečekaně zazněl velký pokřik. V duchu jsem se ptal, jak si sluhové chystající se k práci mohou dovolit rušit mši svatou; v tom okamžiku však vešli do chrámu tři pasáci vepřů, ve tvářích měli vepsanou hrůzu, přistoupili k opatovi a něco mu pošeptali. Opat je uklidnil pohybem ruky, jako by nechtěl rušit mši, do chrámu však vešli další a křik zněl ještě mocněji: „Je to člověk, mrtvý člověk!“ volal někdo a jiní dodávali: „Je to mnich, neviděls, že má opánky?“

Ustala modlitba, opat pokynul cellerariovi, aby šel s ním, a oba vyběhli ven. Vilém šel za nimi, ale to už i ostatní mniši opouštěli lavice a vycházeli z kostela.

Obloha byla už jasná a bílá sněhová pokrývka činila celou pláň ještě jasnější a přehlednější. Vzadu za kostelem, před stájemi, stále ještě trůnila velká káď s krví a z ní čouhalo něco podivného ve tvaru kříže, jako když se do země vrazí dvě tyčky a na ně se navěsí hadry, aby odháněly ptactvo.

Nebyly to však tyčky, ale nohy, nohy člověka, který trčel hlavou dolů v kádi s krví.

Opat přikázal, aby mrtvola (neboť živý člověk by v té

nestydaté pozici bohužel dlouho nevydržel) byla z odpor-
né tekutiny vytažena. Čeledíni se váhavě přisouvali ke
kádi, vytáhli z ní zakrvácené tělo a pochopitelně se při-
tom sami umazali. Jak jsme se pak dozvěděli, čeledíni
krev v kádi hned jaksepatří zamíchali, proto se v chladu
nesrazila, na povrchu se však vytvořila hustší vrstva a
ta se vsákla do šatu mrtvého a pokryla mu obličej, takže
nebyl k poznání. Přiblížil se čeledín se škopkem vody a
vychrstnul ji nebožáku na obličej. Další se nad něho
sklonil a hadrem mu obličej otřel. Objevila se bílá tvář
Venantia ze Salvemeku, znalce Řecka a řečtiny, s nímž
jsme odpoledne rozmlouvali nad Adelmovými kodexy.

„Adelmus možná opravdu spáchal sebevraždu,“ řekl
Vilém a upřeně se díval na Venantiův obličej, „Venan-
tius však určitě ne a taky se určitě nechťe nenaklonil
přes okraj kádě a nespádl do ní.“

Přiblížil se opat: „Bratře Viléme, vidíte sám, co se
v opatství děje. Zde je třeba vaší moudrosti. Zapřísahám
vás, jedněte rychle!“

„Byl Venantius v chrámu při službách božích?“ zeptal
se Vilém a ukázal na mrtvé tělo.

„Nebyl,“ řekl opat. „Všiml jsem si, že jeho lavice je
prázdna.“

„Scházel ještě někdo?“

„Myslím že ne. Ničeho takového jsem si nevšiml.“

Vilém zaváhal a teprve pak mu položil další otázku.
Septem, aby ho ostatní neslyšeli:

„Berengar byl na svém místě?“

Opat se po něm podíval neklidně a s obdivem, jako by
mu chtěl sdělit dojem, jaký na něj udělalo zjištění, že
můj mistr chová podezření, které na okamžik pojal on
sám, veden však důvody zřejmějšími. Pak rychle dodal:
„Byl v první řadě, hned vedle mě.“

„To všechno,“ řekl Vilém, „pochopitelně ještě nic ne-
znamená. Nikdo asi nešel do kostela přes zadní dvůr,
takže ten mrtvý tu mohl být dlouho, třeba od chvíle, kdy
šli všichni spát.“

„Jistě, sluhové vstávají, až se rozední, proto ho také
objevili až teď.“

Vilém se sklonil nad mrtvé tělo, jako by to dělal kaž-
dý den. Namočil hadr, který ležel vedle škopku s vodou,

a otřel Venantiovi obličej. Mezitím sem přiběhli další vy-
děšení mniši a vytvořili halasný kruh, jemuž opat příka-
zoval mlčení. Kruhem si prorazil cestu Severin, který měl
v opatství na starosti tělesný stav mnichů, postavil se
vedle mého mistra a rovněž se sklonil nad mrtvého.
Abych slyšel, co si povídají, a abych pomohl Vilémovi,
který zrovna vyžadoval další čistý hadr, překonal jsem
hrůzu a odpor a připojil se k nim.

„Viděls už někdy utopence?“ zeptal se Vilém.

„Mockrát,“ odpověděl Severin. „A pokud ti dobře ro-
zumím, vypadají jinak, mají nadmutý obličej.“

„Takže když ho někdo do krve hodil, byl už po
smrti.“

„Proč to dělal?“

„Proč ho zabil? Máme před sebou čin chorobné mysli.
Musíme se však podívat, jsou-li na těle zranění nebo
modřiny. Navrhují, abychom mrtvého odnesli do lázně a
svlékli, omyli a prohlédli. Hned tam za tebou přijdu.“

A zatímco Severin se svolením opata nechal přenést
tělo do lázně, můj mistr požádal mnichy, aby se vrátili
do kostela cestou, jíž přišli, a čeledíni rovněž, aby na
prostranství nikdo nezůstal. Opat se nezeptal proč a
splnil jeho přání, takže jsme u kádě zůstali sami. Při
příšerném vytahování mrtvolky se z ní vylila trocha krve,
sníh kolem zrudl a roztál v místech, kde se rozlila voda.
Po mrtvole zůstala velká tmavá skvrna.

„Pěkný zmatek,“ řekl Vilém a měl na mysli složitou
spleť stop, které všude kolem zanechali mniši a čeledíni.
„Milý Adsone, sníh je obdivuhodný pergamen a lidská
těla na něm zanechávají dobře čitelné písmo. Tohle je
však spíš špatně oškrábaný palimpsest a třeba z něho ne-
vyčteme nic zajímavého. Od kostela sem horempádem bě-
želi mniši, od stáji zas houfně sluhové. Nedotčen zůstal
pouze prostor mezi prasečími chlívkami a Budovou. Tam
třeba přijdeme na něco zajímavého.“

„Co byste tam ale chtěl najít?“ zeptal jsem se.

„Pokud Venantius neskočil do kádě sám, tak ho sem
asi někdo přinesl mrtvého. A kdo přenáší bezvládné tělo,
zanechává ve sněhu hluboké stopy. Hledej tudíž stopy od-
lišné od těch, které tu zanechali ti upovídání mnichové,
co nám zničili náš pergamen.“

Tak jsme i učinili. A hned na sebe prozradím, že jsem, chraň mě, Bože, před marnivostí, to byl já, kdo v prostoru mezi kádí a Budovou něco objevil. A sice dost hluboké stopy lidských nohou v místě, kudy nikdo neprošel. Byly, jak si hned povšiml můj mistr, mělčí než stopy zanechané mnichy a čeledíny, to znamená, že na ně nepadl čerstvý sníh, a že tedy jsou starší. Ještě zajímavější nám však připadalo, že se mezi nimi táhla stopa souvislá, jako by ten, co tu šlápoty zanechal, za sebou něco táhl. Mělká brázda se táhla od kádě až ke dveřím do refektáře mezi jižní a východní věží.

„Refektář, skriptorium, knihovna,“ řekl Vilém. „Už zase knihovna! Venantius zemřel v Budově a se vši pravděpodobností v knihovně.“

„Proč zrovna v knihovně?“

„Rád bych se větil do osobnosti vraha. Kdyby Venantia zabil v refektáři, v kuchyni nebo ve skriptoriu, proč by ho tam taky nenechal? Jestliže ho však zabil v knihovně, pak ho musil odnést jinam, buď protože v knihovně by ho nikdo nikdy nenašel (a vrahovi možná záleželo na tom, aby objeven byl), nebo protože nechtěl ke knihovně přivábit pozornost.“

„A proč by mělo vrahovi záležet na tom, aby mrtvola byla objevena?“

„Nevím, předkládám pouze různé domněnky. Nikdo přece netvrdí, že vrah zabil Venantia, protože ho nenáviděl: mohl ho zabít místo někoho jiného, jen aby po sobě zanechal znak, aby poukázal na něco jiného.“
Omnis mundi creatura, quasi liber et scriptura...“
zamumlal jsem. „Ale co by to mělo být za znak?“

„To právě nevím. Nezapomínejme však, že jsou i takové znaky, co jako znaky jen vypadají a přitom nemají žádný smysl, dejme tomu blitiri nebo bu-bu-baf...“

„Bylo by kruté,“ řekl jsem, „zabít člověka, jen aby se řeklo bu-bu-baf!“

„Bylo by kruté,“ poznamenal Vilém, „zabít člověka i proto, aby se řeklo *Credo in unum Deum*...“

V tom okamžiku k nám přišel Severin. Mrtvola byla omyta a pečlivě prohlédnuta. Žádné zranění, žádná pohmožděnina na hlavě. Jako by zemřel zázrakem.

„Jakoby z trestu božího?“ zeptal se Vilém.

„Možná,“ odpověděl Severin.

„Nebo jedem?“

Severin zaváhal. „I to je možné.“

„Máš v laboratoriu jedy?“ zeptal se Vilém, jak jsme šli ke špitálu.

„Jak bych neměl. Záleží ale na tom, co jedem rozumíš. Některé substance jsou v malých dávkách zdraví prospěšné a v dávkách nadměrných zas smrtelné. Jako správný herbarista je pochopitelně mám a používám s rozvahou. V zahradě například pěstuji baldrián. Pár kapek v odvaru z jiných bylin utiší srdce, jestliže nepravděpodobně buší. Nadměrná dávka však přivodí strnulost a posléze smrt.“

„A nenašels na mrtvole stopy nějakého zvláštního jedu?“

„Vůbec ne. Hodně jedů ale stopy nezanechává.“

Dorazili jsme ke špitálu. Sem přenesli v lázni omyté tělo, leželo na velkém stole v Severinově laboratoriu: křivule a další skleněné a terakotové pomůcky mi připomněly (znal jsem ji pouze z vyprávění) dílnu alchymistovu. Na dlouhatánské polici u zdi byla řada ampulí, džbánů a sklenic s roztoky různých barev.

„Pěkná sbírka,“ řekl Vilém. „To všechno vyrostlo ve vaší zahradě?“

„To zas ne,“ řekl Severin. „Mnoho vzácných substancí, které tu nerostou, mi sem během let přinesli mniši ze všech koutů světa. Mám tu substance velice vzácné a zřídka kdy k nalezení, a také ty, které se snadno získají z bylin v okolí. Pohled... tlučené algalingo, pochází z Kataje a dostal jsem je od jednoho arabského vědce. *Aloe socotrina* z Indie, výtečně zaceluje rány. Živé stříbro, oživuje mrtvé, lépe řečeno ty, kdož omdleli. Arsenik: velice nebezpečný, smrtelný jed pro toho, kdo jej spolkně. *Borax*, dobrý na choré plíce. *Betonica officinalis*, dobrá na fraktury lebky. *Mastix* mírní plicní výtoky a obtížné katary. A tady je myrrha...“

„Ta od tří králů?“ zeptal jsem se.

„Právě ta, tady však zamezuje potratům. Roste na stromě, který se nazývá *balsamodendron myrrha*. A tohle je mumie, velice vzácná, vzniká z rozkladu mumifikovaných mrtvol a slouží k přípravě řady léků, které mají

málem zázračné účinky. *Mandragola officinalis*, výborná při nespavosti . . .“

„A na vyvolání touhy tělesné,“ poznamenal můj mistr.

„Říká se to, ale k tomu se u nás nepoužívá, jak asi víte,“ usmál se Severin. „A podívejte se na tohle,“ řekl a vzal do ruky jednu ampuli, „to je *tutia*, zázračná na oči.“

„A co je tohle?“ zeptal se živě Vilém a dotknul se kamene, který ležel na polici.

„Tohle? Dostal jsem jej darem, už je tomu dávno. Říkají mu *lopris hematiti* nebo taky *lapis hematiti*. Bude mít léčivé vlastnosti, ale jaké, na to jsem ještě nepřišel. Ty jej znáš?“

„Znám,“ řekl Vilém, „ale ne jako lék.“ Vytáhl ze své kutny nožík a pomalu jej přisunul ke kameni. Jakmile byl nožík kousek od kamene, čepel sebou škubla, jako by Vilém sám hnul rukou, ačkoliv tak neučinil. A čepel nakonec přilnula s lehkým kovovým cvaknutím ke kameni.

„Viděls?“ řekl Vilém. „Přitahuje železo.“

„K čemu slouží?“ zeptal jsem se.

„K různým věcem, pak ti to povím. Teď bych však chtěl vědět, Severine, je-li tu něco, co by mohlo zabít člověka.“

Severin přemítal, řekl bych, že příliš dlouho vzhledem k tomu, jak krátká byla jeho odpověď: „Spousta. Už jsem ti řekl, hranice mezi jedem a lékem jsou nepatrné. Řekové říkají oběma *pharmakon*.“

„A nebylo odtud v poslední době nic uzmuto?“

Severin znova chvíli přemítal a pak řekl, jako by vážil slova: „V poslední době nic.“

„A předtím?“

„Kdoví. Nevzpomínám si. V opatství jsem třicet let a ve špitále pětadvacet.“

„Doba příliš dlouhá pro paměť lidskou,“ připustil Vilém. Pak řekl nečekaně: „Včera jsme mluvili o bylinách, jež mohou přivolat vidění. Které to jsou?“

Severin pohyby i výrazem tváře dal najevo živé přání vyhnout se tomuto námětu: „To bych se nad tím musil napřed zamyslet, mám tu tolik zázračných substancí. Ale mluvíme spíše o Venantiovi. Co tomu říkáš?“

„To bych se nad tím musil napřed zamyslet,“ odpověděl mu Vilém.

Prima

BENGT Z UPPSALY SE SVĚŘÍ S NĚKOLIKA VĚCMI, S JINÝMI SE ZAS SVĚŘÍ BERENGAR Z ARUNDELU A ADSO SE DOZVÍ, CO JE TO PRAVĚ POKÁNÍ

Neblahý incident narušil život v klášteře. Pozdvížení vyvolané nálezem mrtvolky přerušilo služby boží. Opat hned zahnal mnichy zpátky do chrámu, aby se tam modlili za duši svého spolubratra.

Hlasy mnichů byly přerývané. Postavili jsme se tak, abychom viděli, jak se každý z nich bude tvářit, až podle liturgických předpisů nebudou mít na hlavě kapuce. Nejprve jsme zahlédli obličej Berengarův. Bledý, křečovitě stažený, lesklý potem. Předěšlého dne jsme zaslechli dvě šeptem pronesené zmínky, že mezi ním a Adelmem byl nějaký zvláštní vztah, přičemž nešlo o to, že by co vrstevníci byli přáteli, ale o to, že se o jejich přátelství mniši zmiňovali vyhýbavě.

Vedle něho byl Malachiáš. Zachmuřený, nevlídný, neproniknutelný. Vedle Malachiáše byl slepý Jorge a jeho tvář byla zrovna tak neproniknutelná jako Malachiášova. Všimli jsme si naopak nervozity Bengta z Uppsaly, znalce rétoriky, kterého jsme poznali předešlého dne ve skriptoriu, a přistihli jsme ho, jak vysílá krátký pohled k Malachiášovi. „Bengt je nervózní, Berengar vyděšený,“ poznamenal Vilém. „Budeme je musít hned vyslechnout.“

„Proč?“ zeptal jsem se dětinsky.

„Naše řemeslo je kruté,“ řekl Vilém. „Jako je kruté řemeslo inkvizitora. Je třeba uhodit na toho nejslabšího a ve chvíli největší slabosti.“

A opravdu, sotva mše skončila, doběhli jsme Bengta, který šel ke knihovně. Mladík podle všeho nebyl rád, že ho Vilém volá, a vytasil se s nanicovatou omluvou, že prý má práci. Jako by měl naspěch, aby už byl ve skriptoriu, můj mistr mu však připomněl, že pátráme v zastoupení opata, a odvedl ho do křížové chodby. Tam jsme se posadili na zídku mezi dvěma sloupy. Bengt čekal, až Vilém začne, a pokukoval k Budově.